

VZDĚLÁVATELSKÉ LISTY

04 | ZÁŘÍ 2025

**SOKOLOVÉ PROTI
NACISTICKÉ TOTALITĚ**

Vůz Reinharda Heydricha po atentátu
27. května 1942

SOKOLOVÉ /3

v zahraničním odboji

FRANTIŠEK PECHÁČEK /8-9

komiks

SOKOLOVÉ /10-15

proti Heydrichovi

Vážené sestry a bratři, milí čtenáři,

nedílnou součástí výchovné a vzdělávací činnosti v rámci České obce sokolské je připomínání významných milníků z historie sokolského hnutí a zejména boje našich předků za svobodu a demokracii.

Pro rok 2025 získala Česká obec sokolská dotaci Úřadu vlády České republiky na projekt *Sokolové proti totalitě* v rámci dotačního programu *Podpora paměťových agend pro rok 2025*. Účelem dotačního programu je podpora aktivit k připomínání období totalitních režimů a jejich důsledků. Cílem projektu *Sokolové proti totalitě* je vytvoření edukačního systému zaměřeného především na mladou generaci a uchování historické paměti o významu boje sokolů a sokolek proti nacistické a komunistické totalitě. Projekt akcentuje roli jednotlivce bojujícího proti totalitním režimům jako součásti spolku a komunity. Jednotlivé výstupy by měly vytvořit výukový modul především pro mládež na úrovni základního a středního stupně škol, ale také pro širší veřejnost. Hlavním očekávaným přínosem realizace projektu *Sokolové proti totalitě* je posílení vnímání významu boje za svobodu a demokracii proti totalitním režimům především u mladé generace na příkladech konkrétních činů našich předků. V souladu se sokolským heslem „jedinec nic, celek vše“ projekt zdůrazňuje roli jedince jako součásti společnosti a komunity v okamžicích ohrožení demokratických principů, na nichž stojí naše společnost.

V tomto čísle *Vzdělávatelských listů* si připomeneme odbojovou činnost sokolů a sokolek v letech druhé světové války na domácí i zahraniční frontě. Do zahraničního odboje zaměřily tisíce sokolů. Byly mezi nimi i osobnosti, jejichž jména se nesmazatelně vryla do naší historie. Článek Hany Benešové připomíná prostřednictvím vzpomínek přeživších potomků a příbuzných odbojářů nejvýznamnější odbojový čin našeho domácího odboje – atentát na Reinharda Heydricha. Známý autor komiksů a knih pro děti Zdeněk Ležák (mj. *Lví silou, vzletem sokolím*) a ilustrátor řady dětských knih a časopisů Libor Drobný připravili prostřední dvoustranu, která přibližuje osudy jedné z nejvýznamnějších osobností dějin sokolského hnutí, Františka Pecháčka.

V následujících měsících budeme postupně přinášet osudy dalších známých i téměř zapomenutých představitelů sokolského protinacistického a protikomunistického odboje.

Michal Burian, vzdělávatel ČOS

Vedeme energii těm, kteří ji násobí

Časopis SOKOL – Vzdělávatelské listy – samostatná speciální příloha časopisu SOKOL, vydává Česká obec sokolská
| Adresa redakce: ČOS, tiskové oddělení, Újezd 450/40, 118 01 Praha 1, tel. 257 007 269, e-mail: mburian@sokol.eu
| Redakce: Jana Horká, Michal Burian | Tisk: Tiskárna V&H Print Hlávko s.r.o. | Informace o časopisu podává a objednávky vyřizuje redakce. Nevýžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Za věcný obsah článků odpovídají autoři. Redakce si vyhrazuje právo příspěvky upravovat, krátit nebo komentovat | MK ČR 17339, ISSN 0489-6718

SOKOLOVÉ V ZAHRANIČNÍM ODBOJI

Od prvních dnů existence Protektorátu Čechy a Morava považovali nacisté české tělovýchovné organizace v čele se Sokolem za nepřátele říše. Oprávněně. Po březnové okupaci českých zemí odešli mnozí sokolové do zahraničí, kde očekávali vznik zahraniční armády, podobně jako tomu bylo v letech první světové války. Řada dalších se rozhodla bojovat proti nenáviděným okupantům na domácí frontě. Zatímco hrdinství sokolů a sokolek zapojených do domácího odboje se pravidelně připomíná především v souvislosti s atentátem na Reinharda Heydricha, skutečnost, že mnohé z nejvýznamnějších osobností zahraničního odboje vyrůstaly rovněž v sokolských jednotách, zůstává opomíjena. Pojďme si připomenout příběhy alespoň několika z nich.

■ Michal Burian, vzdělavatel ČOS

Josef František před svým letounem Hawker Hurricane

Formování československého zahraničního odboje probíhalo po okupaci Čech a Moravy za krajně nepřívětivých okolností. Postupně vznikla

hlavní centra československé emigrace v Paříži a Londýně. V dubnu 1940 byla v Paříži založena Sokolská župa Zahraniční, jejímž starostou se

stal významný meziválečný slovenský politik Juraj Slávik. V úvodním prohlášení se o sokolstvu říkalo: „... pamětlivo své minulosti a svého poslání, staví se dnes opět do prvních řad nového zahraničního odboje...“ Náčelník československé vojenské správy generál Sergěj Ingr přivítal vznik Sokolské župy Zahraniční slovy: „Tak jako vždy, kdy národ náš potřeboval pomoci sokolského bratrstva, tak i nyní spoléhá na všechna věrná československá srdce, že se ozvou, když Vlast zavolala. Jsem rád, že opět mohu zařadit naše Sokolstvo mezi nejvěrnější.“

Sokoly bychom v letech druhé světové války našli na všech bojištích. Ti američtí bojovali v Evropě i v Tichomoří, čeští a slovenští pak na východní a západní frontě i v severní Africe. Bojovali jako pěšáci, tankisté, letci... a jejich fyzické i osobnostní předpoklady je předurčovaly i k absolvování parašutistického výcviku a k zapojení se do nejriskantnějších operací.

Hned jedním ze tří prvních padlých příslušníků zahraničního odboje byl člen Sokola Lužice ze Sokolské župy Slovácké, Štěpán Kurka (*11. prosince 1913 v Lužici na Hodonínsku). Po vojenské prezenční službě zůstal v armádě a stal se leteckým pozorovatelem. Po okupaci odešel do Polska, kde se připojil ke vznikající československé jednotce. Spolu s dalšími letci byl přijat do polského letectva a odeslán na základnu v Deblinu. V druhý den války, 2. září 1939, se stal spolu se dvěma dalšími československými vojáky obětí německého náletu.

SOKOLOVÉ VRACEJÍ ÚDER

Nejdůležitější skupinou odcházející do zahraničí byli vycvičení letci, kteří se záhy ukázali jako akutně potřební. Zvláště stíhači získali už ve francouzském tažení vynikající reputaci a po příchodu do Británie z nich byly postupně postaveny tři stíhací peruti. První dvě z nich se v létě 1940 zapojily do letecké Bitvy o Británii – německé letecké ofenzivy, která měla za cíl vybojovat vzdušnou nadvládu nad jižní Anglií a zničit britské královské letectvo. Bitva skončila první německou porážkou a ve svém důsledku zabránila invazi do Británie.

Druhým nejúspěšnějším stíhacím pilotem RAF v Bitvě o Británii se stal člen Sokola Otaslavice ze Sokolské župy Prostějovské, Josef František (*7. října 1914 v Otaslavicích). Stíhacím pilotem se stal již v roce 1935. Do bojů druhé světové války se zapojil již v září 1939 v Polsku. Po porážce Francie se mu podařilo dostat do Velké Británie, kde byl zařazen k 303. polské stíhací peruti s letouny Hawker Hurricane Mk. I. Svého prvního vítězství dosáhl 2. září 1940, když sestřelil německý stíhací Messerschmitt Bf 109E. Do konce září sestřelil dalších 16 letounů. Osudným se mu stal hlídkový let 8. října 1940. Při návratu se zřítíl.

Dalším slavným sokolským jménem na britském nebi byl Alois Vašátko. Člen Sokola Týniště nad Orlicí ze Sokolské župy Orlické (*25. srpna 1908 v Čelákovcích) sloužil v československé armádě původně jako dělostřelec a letecký výcvik absolvoval až krátce před válkou. Po okupaci se přes Polsko dostal do Francie, kde se přeškolil na stíhací letouny. S americkým stíhacím letounem Curtiss H-75 během bitvy o Francii sestřelil 12 nepřátelských letounů jistě a dva pravděpodobně. Stal se tak nejúspěšnějším československým pilotem a pátým nejúspěšnějším celého francouzského letectva. Po porážce Francie se zúčastnil v řadách 312. československé stíhací perutě letecké Bitvy o Británii. V červnu 1941 se stal

Velitel československého stíhacího křídla ve Velké Británii Alois Vašátko

velitelem perutě a poté, co v květnu 1942 vzniklo československé stíhací křídlo tvořené 310., 312. a 313. stíhací peruti, byl jmenován jeho prvním velitelem. Vynikal nejen jako pilot, ale i jako mimořádně schopný velitel a organizátor. Alois Vašátko padl v boji 23. června 1942, když se jeho Supermarine Spitfire Mk. VB v souboji srazil s německým Fw-190. Se 14 jistými a 4 pravděpodobnými vítězstvími se stal třetím nejúspěšnějším česko-

slovenským pilotem druhé světové války. Předstihli jej pouze dva další sokolové, Karel Kuttelwascher s 20 jistými a 2 pravděpodobnými sestřely a již zmiňovaný Josef František se 17 jistými a 1 pravděpodobným vítězstvím.

Mezi sokolské účastníky Bitvy o Británii patřil i Emil Fechtner ze Sokola Trutnov, župy Podkrkonošské (*16. září 1916 na Žižkově). Před válkou sloužil jako vojenský pilot na Slovensku. Přes Polsko a Francii se do-

stal do Anglie, kde se zapojil do bojů v řadách 310. československé stíhací perutě. V průběhu Bitvy o Británii dosáhl 4 jistých a 1 pravděpodobného sestřelu. Dne 29. října 1940 se jeho Hawker Hurricane při startu srazil s letounem Jaroslava Malého a zřítíl poblíž Duxfordu.

Řada sokolů se hlásila i do řad 311. československé bombardovací perutě, která se jako první z našich jednotek zapojovala do bojů nad Německem. Jedním z nich byl i cvičitel a vzdělavatel Sokola Krmelín z župy Moravskoslezské Alois Vávra (*13. října 1914 v Krmelíně). Příslušník předválečného vojenského jezdeckta se po okupaci nejprve v rámci Obrany národa zapojil do domácího odboje v Moravské Ostravě. V prosinci 1939 odešel přes Maďarsko a Francii do Velké Británie. Do RAF byl přijat v prosinci 1942 a od dubna 1943 zařazen k 311. čs. bombardovací peruti. Osudnou se mu stal protiponorkový hlídkový let 18. listopadu 1943, z něhož se jeho B-24 Liberator již nevrátil.

NA VÝCHODNÍ FRONTĚ

Snad nejvíc se sokolové proslavili tam, kde bychom to možná čekali nejméně – na východní frontě v Sovětském

svazu. Na přelomu let 1941 a 1942 se podařilo uvést do života plán na vybudování zárodku československé armády v SSSR. Československé jednotce bylo jako první posádka přiděleno městečko Buzuluk. K 15. červenci 1942 vznikl 1. čs. samostatný polní prapor v SSSR, který poprvé zasáhl do boje v březnu 1943, když mu byla v prostoru Charkova svěřena obrana obce Sokolovo. Velitelem naší první jednotky v SSSR byl jmenován Ludvík Svoboda, člen Sokola Kroměříž ze Sokolské župy Hanácké. Zatímco Svoboda válku přežil a v roce 1968 se stal československým prezidentem, jeho syn Miroslav (*15. května 1924 v Kroměříži), člen stejné sokolské jednoty, byl 7. března 1942 popraven v Mauthausenu za spolupráci s parashutisty vyslanými ze SSSR.

Obranu obce Sokolovo vedl Otakar Jaroš (*1. srpna 1912 v Lounech), člen Sokola Mělník, župa Baráková. Příslušník předválečného telegrafního vojska a nadšený sokol odešel po okupaci do Polska. Po jeho přepadení byl spolu s mnoha dalšími internován v Sovětském svazu. Jako velitel 1. roty padl 8. března 1943 při obraně Sokolova. Posmrtně byl vyznamenán jako první cizinec Zlatou hvězdou hr-

Emil Fechtner v kokpitu svého letounu

diny SSSR. Nebývalá statečnost tohoto sokola vedla k jeho pozdější glorifikaci komunistickým režimem, díky níž dnes již jen málokdo tuší, že pokud by se dožil února 1948, skončil by patrně díky svým názorům na komunistických popravistiích jako jeden z prvních. Zástupcem Otakara Jaroše byl při obraně Sokolova velitel kulomet-

Alois Vávra

Hrdina od Sokolova Otakar Jaroš

né roty Jaroslav Lohrer-Lom ze Sokola Místek, župa Moravskoslezská (*4. ledna 1917 v Příboře). Na osudové bojiště ho přivedla stejná cesta, jako Otakara Jaroše. Spolu s ním padl 8. března 1943. Tito dva patřili mezi první padlé sokoly na východní frontě, řada dalších pak položila své životy na dlouhé cestě do Československa, mnozí pak přímo při bojích v prostoru bývalé státní hranice na Dukle.

SOKOLOVÉ NA PADÁČÍCH

Spolupráce sokolského domácího odboje s parašutisty připravujícími atentát na Reinharda Heydricha je známou skutečností, méně se ale ví o příslušnosti řady parašutistů k sokolské organizaci. Hned prvním parašutistou, kterého se podařilo vysadit na území protektorátu, byl František Pavelka, člen Sokola Brno I z župy Máchalovy (*29. listopadu 1920 v Břeclavi). Sokol navštěvoval od dětství v rodném městě a do Brna ho přivedlo až studium na Masarykově univerzitě. To trvalo ale pouze krátce a po uzavření vysokých škol v listopadu 1939 se zapojil do domácího odboje. Na jaře 1940 uprchl přes Maďarsko do Francie a později do Velké Británie. V létě 1941 byl zařazen do výcviku pro plnění zvláštních úkolů a následně v noci z 3. na 4. října 1941 vysazen v protektorátu (operace Percentage). Shodou

František Pavelka

Alfréd Bartoš

tragických okolností, souvisejících s odhalením vysílačky SPARTA v jinonickém akcizu, byl zatčen gestapem již 25. října. Statečně odolával těžkému mučení a 19. srpna 1942 byl odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán v Berlíně Plötzensee 11. ledna 1943.

Spolu s Janem Kubišem a Josefem Gabčíkem, kteří tvořili výsadek Anthropoid s úkolem zlikvidovat Heydricha, byla vysazena i tříčlenná skupina Silver A, v níž se nacházeli dva sokolové, velitel Alfréd Bartoš (*23. září 1916 ve Vídni) a radiista Jiří Potůček (*12. června 1919 v Brunecku). Bartoš byl členem Sokola Pardubice I (župa Východočeská), Potůček Sokola Břasy (župa Plzeňská). V předválečné armádě sloužil Bartoš u jezdeckta, po okupaci odešel do Francie, kde nejprve vstoupil do cizinecké legie, aby se po vypuknutí války zúčastnil bojů jako příslušník čs. pěšího pluku 2. Po porážce Francie odplul do Velké Británie, kde byl v březnu 1941 vybrán pro plnění zvláštních úkolů. Byl určen velitelem výsadku Silver A, který seskočil do protektorátu v noci na 29. prosince 1941. Skupině se podařilo uspět na záchytných adresách a navázat spojení s domácím odbojem, včetně cenného kontaktu s Václavem Morávkem, jedním z nejvýkonnějších odbojářů. Bartoš působil zejména v Pardubicích, kde ho v polovině června 1942 vypátralo gestapo. Po odhalení se během útěku před gestapem v bezvýchodné situaci poku-

sil zastřelit. Byl ihned odvezen do nemocnice, ale zranění bylo natolik vážné, že po několika hodinách 21. června 1942 zemřel. Jiří Potůček pracoval před válkou v Baťových závodech. V okamžiku vypuknutí války pobýval v Jugoslávii, odkud odešel do Francie a následně do Velké Británie. Jako telegrafista byl vybrán pro plnění zvláštních úkolů a zařazen do výsadku Silver A. Po seskoku a navázání kontaktů s odbojem zahájil úspěšnou radiokomunikaci s Londýnem prostřednictvím radiostanice s krycím názvem LIBUŠE. Šifrované zprávy odesílal nejčastěji z úkrytu u obce Ležáky a z Bohdanče. Během heydrichiády se přesunul k Červenému Kostelci, kde byl vypátrán. Při pokusu o zatčení se však z obklíčení prostřílel a snažil se uprchnout na Pardubicko. Na útěku jej 2. července 1942 ve spánku zastřelil český četník.

Nejslavnější éru výsadků z Velké Británie představuje takzvaná jarní vlna z roku 1942. Sokoly, kteří se jí účastnili, spojuje až na jednu výjimku (Libor Zapletal) skutečnost, že nikdo z nich nepadl do rukou nepřítele živý. Dne 28. března 1942 seskočil do protektorátu výsadek Out Distance, jehož členem byl i Ivan Kolařík (*23. března 1920 ve Valašském Meziříčí) ze Sokola Valašské Meziříčí, župa Valašská. Po okupaci odešel přes Slovensko do Francie, kde se zúčastnil bojů v řadách čs. pěšího pluku 1. Po přesunu do Velké Británie byl v létě 1941 odeslán do kurzu útočného boje a po následném paravýcviku zařazen do operace Out Distan-

Jiří Potůček

ce. Po seskoku ztratil osobní doklady, v nichž měl v rozporu s konspiračními zásadami fotografii své dívky. Poté, co se doklady dostaly do rukou gestapa, došlo k odhalení Kolaříkovi totožnosti a bylo zahájeno pátrání. Po rozdělení skupiny se chtěl dostat k rodině do Valašského Meziříčí. Aby unikl hrozícímu zatčení, spáchal 1. dubna 1942 ve Vízovicích sebevraždu jedem.

Ve stejný den jako Out Distance seskočil i jednočlenný výsadek Steel tvořený radistou Oldřichem Dvořákem (*13. listopadu 1923 v Trenčíně). Člen Sokola Lískovec z župy Máchalovy odešel v lednu 1940 přes Slovensko do Francie a po následném přesunu do Velké Británie byl vybrán jako nadaný radista pro plnění zvláštních úkolů. Po seskoku na Křivoklátsku ukryl radiostanici a materiál a odjel do Lázní Bělohrad a do Pardubic, kde se setkal s velitelem výsadku Silver A Alfrédem Bartošem. Poté byl přidělen jako radista k odbojové organizaci ÚVOD na Plzeňsku a Berounsku. Během heydrichiády odešel se záměrem ukryt se u sestry na Slovensku. V obci Radošovice kontaktoval se vzkazem místního notáře, který jej však udal. Osmnáctiletého Oldřicha Dvořáka na následném útěku v noci z 9. na 10. července 1942 zastřelil polní hlídač.

O měsíc později než předchozí dvě skupiny, 28. dubna 1942, přistál v protektorátu výsadek Bioscop. Jeho člen Bohuslav Kouba (*7. července 1911 v Újezdu u Kladna) ze Sokola Kročehlavy, župa Budečská, odešel na jaře 1940 přes Slovensko do Francie. Zde se vyznamenal během ústupových bojů na řece Marně. Ve Velké Británii absolvoval v roce 1941 kurz útočného boje, parakurz a pokračovací výcvik, aby byl následně jmenován velitelem výsadku Bioscop. Při seskoku si Bohuslav Kouba poranil nohu. Z Křivoklátska odjel do Prahy, kde se mu podařilo navázat spojení s dalšími parašutisty. Následně se neúspěšně pokoušel odvézt ukrytý operační materiál z místa seskoku. Při pokusu kontaktovat spojku na četnické stanici v Kutné Hoře zjistil, že po něm pátrá gestapo. Vzápětí se před českými četníky otrávil jedem.

Ve stejném výsadku byl i Jan Hrubý (*4. března 1915 v Kunovicích), jeden ze dvou sokolů, kteří našli spolu s dalšími parašutisty smrt v chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici v Praze. Člen Sokola Kunovice z župy Komenského odešel v roce 1940 přes Slovensko do Francie, kde se zúčastnil bojů spolu s čs. pěším plukem 1. Po absolvování všech potřebných kurzů byl ve Velké Británii zařazen do výsadku Bioscop. Po seskoku a cestě do Slaného se výsadek rozdělil a Jan Hrubý s Josefem Bublíkem odešel do Prahy. Zde se mu podařilo navázat kontakt s Adolfem Opálkou a spolu s dalšími parašutisty odešel do úkrytu v pravoslavném chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Ráno 18. června 1942 byl kostel obklíčen a Jan Hrubý si po několikahodinovém boji vzal život.

Druhým sokolem, jehož život ukončila kulka z vlastní pistole v chrámové kryptě, byl Jaroslav Švarc (*11. května 1914 ve Velkém Újezdě). Člen Sokola Velký Újezd ze župy Středomoravské odešel do zahraničí až na druhý pokus přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Řecko a Turecko do Sýrie, odkud odplul do Francie. V řadách čs. pěšího pluku 2 se zapojil do bojů ve Francii. Ve Velké Británii byl vybrán pro plnění zvláštních úkolů a zařazen do operace Tin, která byla vysazena 29. dubna 1942 s úkolem uskutečnit atentát na symbol kolaborace – Emanuela Moravce. Po seskoku se dvojice parašutistů z výsadku Tin nesešla. Jaroslav Švarc se při seskoku poranil a sám odešel do Plzně a poté do Prahy, kde se mu podařilo navázat kontakt s Adolfem Opálkou. Po vystřídání několika bytů nakonec odešel do chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Zde si dne 18. června 1942 po několikahodinovém boji vzal spolu s dalšími parašutisty život.

Na předchozích stránkách jsme si připomněli pouze několik z mnoha příběhů statečných sokolů bojujících na frontách druhé světové války. Neméně roli hráli i v domácím vojenském i civilním odboji. K dalším příběhům statečných mužů a žen, jejichž vztah k vlasti formovala sokolská organizace, se ve *Vzdělavatelských listech* vrátíme.

Ivan Kolařík

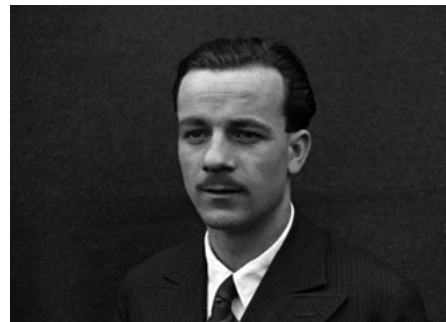
Oldřich Dvořák

Bohuslav Kouba

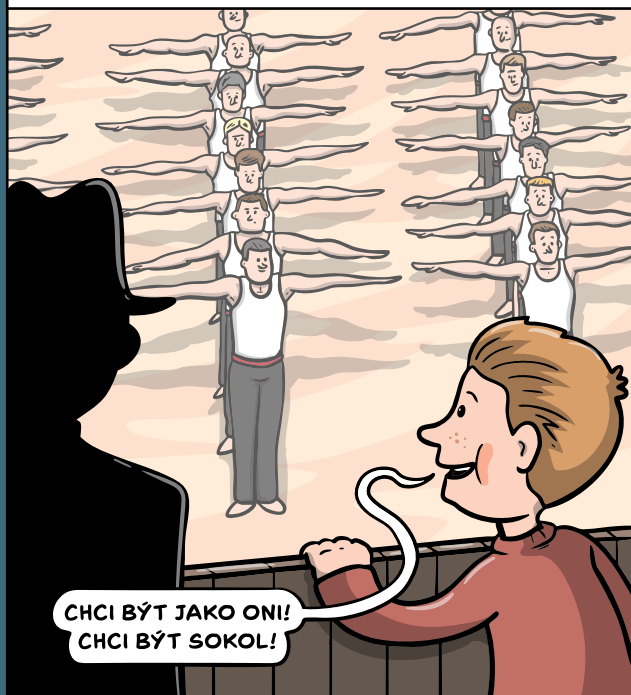

Jan Hrubý

Jaroslav Švarc

ROK 1908, MĚSTEC KRÁLOVÉ.
DVANÁCTILETÝ FRANTIŠEK PECHÁČEK
POPRVÉ VIDÍ SOKOLSKÝ SLET.
TENTO OKAMŽIK ZMĚNÍ CELÝ JEHO ŽIVOT.

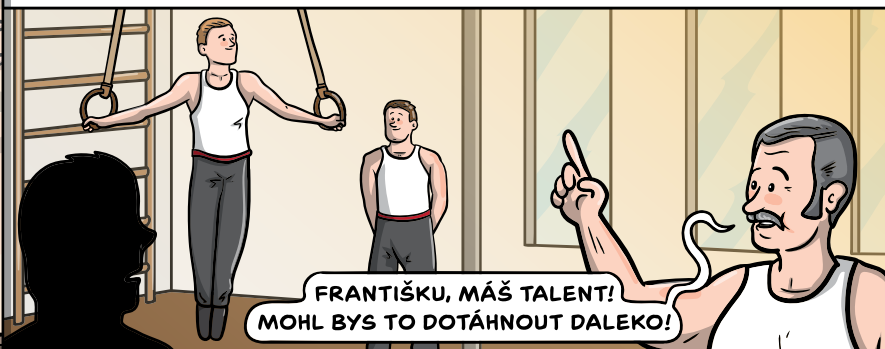

SOKOLOVÉ PROTI TOTALITĚ

FRANTIŠEK PECHÁČEK,
SYMBOL SOKOLSKÉHO VZDORU

SCÉNÁŘ: ZDENĚK LEŽÁK
ILUSTRACE: LIBOR DROBNÝ

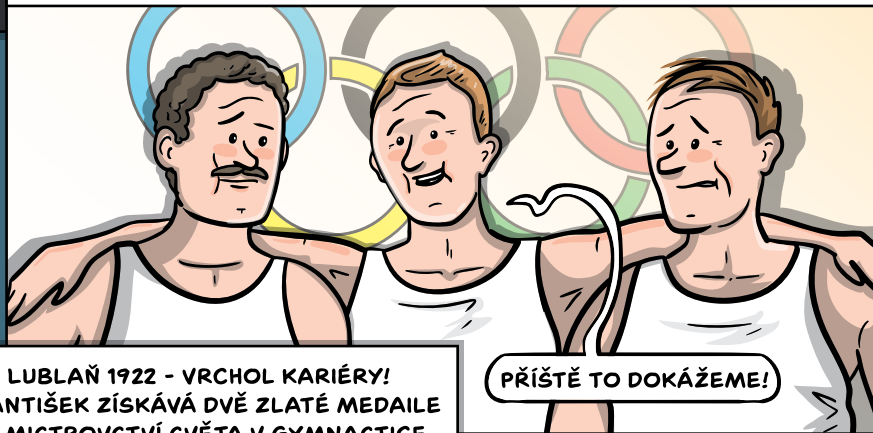
NOVÁ PAKA, 1912. FRANTIŠEK VYNIKÁ JAKO CVIČENEC I CVIČITEL.
SOKOLSTVÍ SE STÁVÁ JEHO VÁŠNÍ.

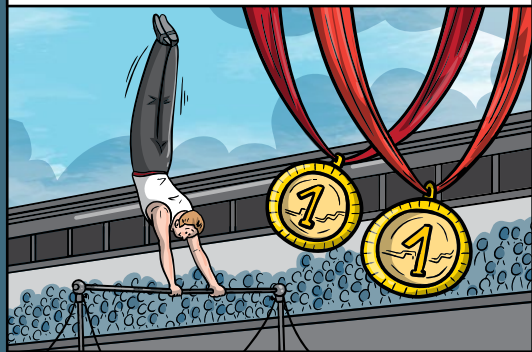
PO PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE VSTUPUJE K I. PLUKU STRÁŽE SVOBODY.
BOJUJE NA SLOVENSKU ZA MLADOU REPUBLIKU.

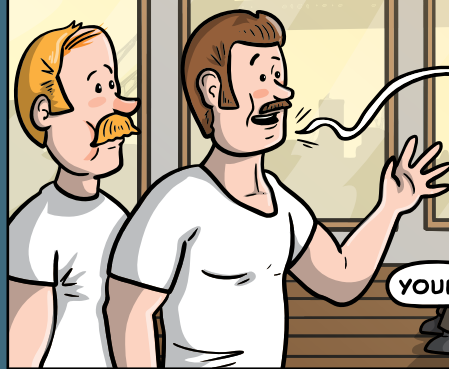
ANTVERPY 1920 - PRVNÍ OLYMPIÁDA S ČESKOSLOVENSKOU ÚČASTÍ.
GYMNASTICKÉ DRUŽSTVO SKONČÍ ČTVRTÉ, TĚSNĚ POD STUPNÍ VÍTĚZŮ.

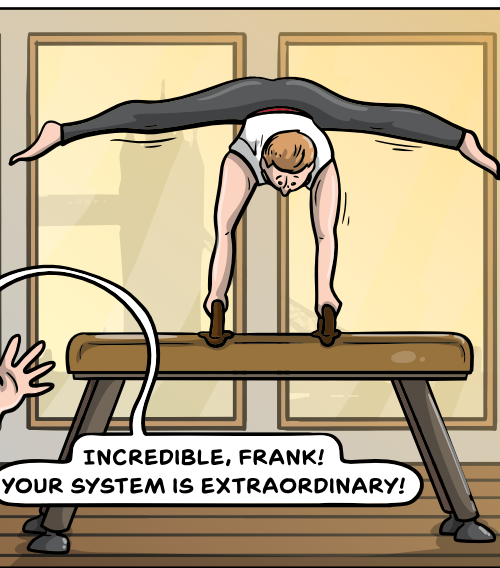
LUBLAŇ 1922 - VRCHOL KARIÉRY!
FRANTIŠEK ZÍSKÁVÁ DVĚ ZLATÉ MEDAILLE
NA MISTROVSTVÍ SVĚTA V GYMNASITICE.

PŘÍŠTĚ TO DOKÁŽEME!

ALDERSHOT 1925.
JAKO NEJLEPŠÍ INSTRUKTOR UČÍ FRANTIŠEK
ČESKOSLOVENSKOU GYMNASITIKU
BRITSKOU ARMÁDU.
ANGLIČANÉ HO OSLOVUJÍ 'FRANK'.

OD ROKU 1928 VYCHOVÁVÁ FRANTIŠEK PECHÁČEK V TYRŠOVĚ DOMĚ NOVOU GENERACI SOKOLŮ. JEHO ŽACI POZDĚJI OBSTOJÍ PROTI DVĚMA TOTALITÁM.

VE ZDRAVÉM TĚLE ZDRAVÝ
DUCH - TO JE NAŠE SÍLA,
CHLAPCI!

X. VŠESOKOLSKÝ SLET 1938.

PECHÁČKOVA 'PŘÍSAHA REPUBLICE' SE STÁVÁ SYMBOLEM
SLETU A POSLEDNÍM MANIFESTEM SVOBODY.

STOJÍME PEVNĚ
NA SVÝCH MÍSTECH
PŘIPRAVENI BOJOVAT
ZA VLAST!

PO NACISTICKÉ OKUPACI SE FRANTIŠEK STÁVÁ
VELITELEM SOKOLSKÉHO ODBOJE.
SKUPINA JINDRA PODPORUJE PARAŠUTISTY
PŘI PŘÍPRAVĚ ATENTÁTU NA HEYDRICHA.

DNE 20. ČERVENCE 1942 PŘÍCHÁZÍ ZRADA.
FRANTIŠEK S MANŽELKOU JSOU ZATČENÍ
VE ZLÁMANINÁCH NA NOVOPACKU.

PECHACEK, SIE SIND VERHAFTET!

DVA ROKY TĚŽKÝCH VÝSLECHŮ A MUČENÍ.
FRANTIŠEK NIC NEPROZRADIL.
V LEDNU 1944 NÁSLEDOVAL TRANSPORT
DO MAUTHAUSENU, KDE SE DOZVĚDĚL
O SMRTI MANŽELKY.

DNE 3. ÚNORA 1944 NASTALO POSLEDNÍ ROZLOUČENÍ.
FRANTIŠEK ODCHÁZEL K POPRAVĚ S KLIDEM MUŽE,
KTERÝ NAPLNIL SVOU PŘÍSAHU.

SBOHEM, BRATŘI.
VÍM, ŽE JDU NA SMRT, ALE NEBOJÍM SE.
STATEČNÝ MUŽ UMŘE JEDNOU,
JEN ZBABĚLCI UMÍRAJÍ STOKRÁT.

DNE 28. ŘÍJNA 2023
VYZNAMENAL
PREZIDENT REPUBLIKY
FRANTIŠKA PECHÁČKA
NEJVYŠŠÍM ČESKÝM
VYZNAMENÁNÍM -
ŘÁDEM BÍLÉHO LVA
IN MEMORIAM.

SOKOLOVÉ PROTI HEYDRICHOVI

„Úkol je historicky vážný, riziko veliké,“ vysvětlil československým vojákům František Moravec. Třetí říjnový den v roce 1941 se od něj v Londýně dozvěděli, že mají odstranit zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. „Dostane se vám pomoci všech našich dobrých lidí, na které se obrátíte,“ ujistil je Moravec. Stovky vlastenců, často sokolů, parašutistům pomáhaly s vědomím, že je to může stát život. Sokol Augustin Rebec na podzim 1942 napsal do motáku: „Je válka a ta si žádá oběti. Proč zrovna nám by se to mělo vyhnout?“ Náčelník vysočanského Sokola Jaroslav Piskáček prohlásil: „Ničeho nelituji, věděl jsem, co mne čeká.“

■ Hana Benešová

Jan Zelenka-Hajský

„Sokol byl nejnebezpečnější nepřátelskou organizací v protektorátu.“ Bývalý říšský protektor Konstantin von Neurath se snažil před tribunálem v Norimberku pro válečné zločince zdůvodnit neobhájitelné represe namířené proti České obci sokolské. „Přijátá opatření byla nezbytná kvůli ochraně německých zájmů,“ vysvětloval. „Sokol podněcoval české obyvatelstvo k nepřátelství vůči Říši, vytvářel ohniska protiněmeckého odporu.“ V nacistických věznicích skončilo za války přes deset tisíc sokolů ...

„Sokol byl už před rokem 1918 jedním z nositelů české státní idey

a po vzniku Československé republiky patřil k hlavním oporám nového státu ... Není tedy nic překvapivého na tom, že Sokol vstoupil do odboje ... už na jaře 1939,“ stojí v rozsudku nad sokolským odbojářem Karlem Nesnídalem odsouzeným za velezradu k smrti.

Heinz Pannwitz ve své závěrečné zprávě o vyšetřování atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v září 1942 uvedl: „U žen a vůdců Sokola vystupují do popředí šovinistické postoje. Své nepřátelství k Němcům nezamlčují. Dotyční při výsleších prohlašovali, že česká krev prolitá během prvního stanného práva na podzim 1941 musela být pomstěna.“ Zapojení Sokola do příprav atentátu na Heydricha věnoval obsáhlé pasáže. „Už na začátku ledna 1942 byl vrchní učitel Zelenka obeznámen s úkolem, který atentátníkům uložili v Anglii. Pro tento útok proti nenáviděnému Německu získal neúnavně spolupomahače. Našel je zejména mezi svými přáteli – členy Sokola. Od toho okamžiku si atentátníci nemuseli dělat jakékoli starosti kvůli ubytování, zásobování a další péči ... Atentátníci bydleli střídavě u mnoha českých rodin, přičemž to byli většinou příslušníci Sokola ... Podle zákonů byl za pomahačství a neučinění oznámení jediným trestem trest smrti. Avšak ani strach před tímto trestem nedohnal Čechy k zoufalému jednání. ... Mnohokrát se odehrálo, že byt byla dána Čechům příležitost zachránit si život, svobodu a existenci, dokonce ani potom nespolupracovali s německými úřady, nýbrž upřednostnili raději smrt.“

Šéf řídicí úřadovny gestapa v Praze Hans-Ulrich Geschke poznamenal o výsleších zadržených spolupracovníků výsadku Anthropoid: „Často říkájí: Jsme hrdi na to, že můžeme zemřít pro svůj národ.“

PŘÍSAHA REPUBLICE

„Naše oběti nebyly marné.“ Poslední slova sokola Františka Pecháčka se jeho českým spoluvězněm v Mauthausenu vpálila do paměti. Zemský velitel ilegálních sokolských organizací Obec sokolská v odboji a JINDRA byl popraven 3. února 1944. Pecháčkova manželka zahynula v mauthausenské plynové komoře 26. ledna 1943. Řada jeho přátel v Mauthausenu našla smrt 24. října 1942. V tyto dny zde bylo zavražděno dvě stě čtyřidevadesát spolupracovníků a příbuzných parašutistů. Moravcovi, Fafkovi, Novákovi, Khodlovi, Piskáčkovi, Smržovi, Hešovi, Pleskotovi, Pechmanovi, Oktábcovi, Hejlovi, Rebcovi, Brychovi, Jesenští, Kubišovi, Růtovi, Vejvodovi, Frolíkovi a další, další a další. Lidé různých náboženských vyznání a všemožných profesí. Lékaři, tovární dělnice, úředníci, ženy v domácnosti, čalouníci. Většinou Sokolové, členové Masarykovy ligy proti tuberkulóze, pravoslavní. Muži, ženy a děti... Anna Vyhnisová byla v šestém měsíci těhotenství. Jindřišce Novákové, již maminka poslala pro Kubišovo kolo, bylo čtrnáct let. Miroslavu Piskáčkovi, Karlu Svěrákovi a Evě Faltové bylo patnáct, Iris Svěrákové a Jitce Kubišové bylo šestnáct let.

Mezi popravenými nebyl nikdo, kdo by neznal Pecháčkovu sletovou

skladbu *Přísaha republiky* z X. všesokolského sletu. Vyjadřovala odhodlání desetitisíců přítomných sokolů, že jsou „připraveni za lepší příští své drahé vlasti jít bojovat.“ Mnozí z nich byli přímo na sletišti.

Zástupci největší sokolské župy Krušnohorské-Kukaňovy ale šli dopoledne 6. července 1938 v sokolském průvodu zcela mlčky. Starosta župy Jan Zelenka a podmokelský župní náčelník Václav Novák tímto způsobem chtěli upozornit na stále se zhoršující situaci v pohraničí. Konrád Henlein na sjezdu Sudetoněmecké strany po Hitlerových narozeninách v dubnu 1938 opět záměrně vystupňoval své požadavky. Vážné tváře severočeských sokolů rozjásané Pražany zarazily. Je to nutné kazit takhle slavnostní den? „*My vám rozumíme!*“ zavolal kdosi na Zelenku s Novákem. Zvučný hlas patřil Vladimíru Petřkovi, kaplanovi z chrámu sv. Cyrila a Metoděje. Osud mužů, kteří se v létě 1938 ještě neznali, o necelé čtyři roky později spojili členové výsadku Anthropoid ...

Po Mnichovu musel Jan Zelenka opustit Háj u Duchcova a Václav Novák Podmokly. Se svými rodinami se uchýlili do Prahy. František Pecháček zajistil Zelenkovi dočasné ubytování v areálu Tyršova domu ve Všehrdově ulici. Novákoví našli útočiště ve Stránského ulici (dnes Novákových). V lednu 1939 se Jan Zelenka spolu s manželkou Františkou a synem Janem Milíčem přestěhoval do Biskupcovy ulice 4. Do stejného domu se nastěhoval také Václav Růta.

Od listopadu 1938 Jan Zelenka učil na dívčí 3. obecné škole. „*Hned první hodinu nám vyprávěl o řádění německých ordnerů v pohraničí,*“ vybavuje si tehdy šestiletá Vlasta Winkelhoferová. „*Budte vždy dobrými Čechami,*“ kladl učitel dívkám na srdce. „*Já Česka nejsem,*“ vyhrkla malá Květa. „*Já su Moravanka.*“

ŘÍJEN

Mnoho sokolů se zapojilo do odboje vzápětí po okupaci. Považovali to za svoji povinnost. Náčelník Čes-

Sokolská rodina Novákových z Podmokel

ké obce sokolské Augustin Pechlát v létě 1939 navázal úzkou spolupráci se zemským velitelem Obrany národa generálem Hugo Vojtou.

První vlna zatýkání postihla sokoly v únoru 1940. Další stovky osob byly zadrženy v dubnu 1941, kdy říšský protektor v Čechách a na Moravě Konstantin von Neurath v jednomyslné shodě se státním tajemníkem K. H. Frankem činnost Sokola pozastavil. Důvodem bylo, že „*ve spolku Sokol a jeho složkách převládají protiněmecké živly...*“ Němečtí obyvatelé protektorátu opatření proti Sokolu nezřídka kvitovali, „*snad už ta sokolská sebranka zmizí.*“

Prokop Drtina v českém vysílání londýnského rozhlasu prohlásil: „*Zničení organizace, jež má kořeny v samém srdci národa, jasně ukazuje, jak nezvaní protektoři ztrácejí nervy. Totéž učinilo v roce 1916 proti Sokolu Rakousko a učinilo tím největší chybou, jaké se mohlo dopustit ... Baron Neurath teprve pozná, co svým nařízením spáchal. Zapomněl, že v Čechách platí heslo: Co Čech, to Sokol!*“

V září 1941 se Neurath odebral na příkázanou zdravotní dovolenou

a úřadu zastupujícího říšského protektora se 27. září 1941 ujal Reinhard Heydrich. Na uvítanou vyhlásil stanné právo a v Ruzyňských kasárnách nechal popravit představitele domácího odboje, generály Josefa Bílého, Hugo Vojtu a další československé důstojníky. V úterý 30. září 1941 stanul před popravčí četou náčelník Sokola Augustin Pechlát.

V noci na 8. října 1941 začalo hromadné zatýkání sokolských činovníků. Následující den Heydrich informoval Berlín o důležitosti svého rozhodnutí. Upozornil na „*značný počet členů Sokola v odbojovém hnutí*“ a neopomněl zmínit, že k sokolům patří i již odsouzený ministerský předseda Alois Eliáš. (Rozsudek nad Eliášem byl vykonán až tři týdny po atentátu na Heydricha.) Při *Akci Sokol* gestapo zadrželo na tisíc pět set osob. Z Osvětimi se jich vrátila necelá desetina.

Heydrich předpokládal, že rozpuštění Sokola, zabavení majetku a deportace sokolských činovníků do koncentračních táborů, zdecimuje sokolský odboj. Mýlil se. Sokolové, kteří říjnové razii unikli – Jan Zelenka-Hajský, Jaroslav Pechman a Václav

Novák – v rámci sokolského odboje vytvořili radikální uskupení. Nazvali ho – jak jinak – *Říjen*.

NÁRODNÍ POVINNOST

Na 2. oddělení československého ministerstva národní obrany v londýnské Porchester Gate se 3. října 1941 dostavili rotný Karel Svoboda a rotmistr Jo-

sef Gabčík. Oba muži statečně bojovali ve Francii, ve Skotsku absolvovali speciální výcvik. Šéf vojenské rozvědky plukovník František Moravec jim za přítomnosti podplukovníka Bartíka, majorů Palečka a Krčka sdělil, jaké je jejich poslání: „*Z rozhlasu a z novin jste informováni o nesmyslném zabíjení u nás doma. Němci vraždí nejlepší*

z nejlepších ... Tedy nenaříkat, neplakat ale dělat. Doma naši pracovali a jsou nyní v situaci, že jejich možnosti jsou omezené. Řada je na nás zvenčí, abychom pomohli. Jeden z úkolů bude svěřen Vám.“ Mají co nejdřív zlikvidovat Heydricha. Záhy se však Operace Anthropoid musí odložit kvůli zranění Karla Svobody, jež utrpěl při závěrečném výcviku. Josef Gabčík požádá, aby se Svobodovým náhradníkem stal rotmistr Jan Kubiš. S Janem jsou přátelé, prošli spolu francouzskou frontou, z poražené Francie se v červenci 1940 dostali poslední lodí do Velké Británie.

V noci 29. prosince 1941 oba vojáci v letadle stisknou ruku štábnímu kapitánovi vojenské rozvědky Jaroslavu Šustrovi a slíbí: „*Brzy o nás uslyšíte, uděláme všechno, co bude možné.*“

Gabčík s Kubišem měli seskočit u Ejovic nedaleko Plzně. Kvůli navigační chybě byli vysazeni u Nehvizd, asi dvacet kilometrů východně od Prahy. Josef Gabčík si sice poranil nohu, jinak ale parašutisty provázelo štěstí v podobě spolehlivých vlastenců z řad Sokola. Pomáhali jim sokolové z Krušnohorské-Kukaňovy a Barákovy župy, do níž patřily sokolské jednoty na Starém Městě, v Libni, Karlíně, Vysočanech, Hloubětíně, na Proseku, Mělník, Neratovici, Čakovici, Kostelec nad Labem, Brandýs nad Labem, Čelákovice a Lysá nad Labem.

Potravinu pro ukrývané parašutisty zajišťovali mimopražští sokolové, například Václav Mareček, Josef Hanzl, Pravoslav Vykouk, Augustin Rebec nebo Bohuslav Bubník.

Nejdřív se Gabčík s Kubišem vydali na záchytnou adresu do Rokycan k železničáři Václavu Stehlíkovi. (Rodina Václava Stehlíka patřila za heydrichiády mezi první popravené. Druhý den po atentátu, 28. května 1942, se nacisté nevědomky zbavili důležitého svědka a další tři týdny při rozsáhlých razíích marně hledali stopu, která by je přivedla k parašutistům.)

Třicátého prosince dostali Kubiš s Gabčíkem díky Václavu Královi z Plzně a jeho bratranci, jenž působil

Křtiny Jendy Oktábce narozeného 19. června 1942. Antonín Oktábec byl zatčen 14. července, jeho žena Vlasta 31. srpna. Oba byli zavražděni v Mauthausenu. Jenda byl v roce 1945 v útulku v Krči a mluvil jen Německy. Vychovala ho rodina strýce Josefa Oktábce.

Jaroslav Piskáček

na pracovním úřadě, falešné osobní doklady. Parašutisté v Plzni také získali spolehlivé kontakty, ať už na manžele Kučerovy, policistu Jana Bejbla nebo Karolínu Královou. Po návratu z Plzně se prostřednictvím nehvizdského sokola Františka Kroutila obrátili na náčelníka Sokola Horoušany Břetislava Baumana a náčelníka Sokola v Šestajovicích Jaroslava Starého. Ti vojáky spojili s náčelníkem vysočanského Sokola Jaroslavem Piskáčkem a Václavem Novákem, kteří se postarali o odklizení výsadkového materiálu. Jan Bejbl parašutisty odkázal na svého přítele Václava Růtu. V jeho bytě v Biskupcově ulici na Žižkově se na začátku roku 1942 Kubiš a Gabčík setkali s Janem Zelenkou-Hajským. Trvalé zázemí měli u sestry Karolíny Králové, Marie Moravcové, jež spolu s manželem Aloisem a synem Vlastimilem bydlela v protější Biskupcově 7. „Moravcovou lze vedle vrchního učitele Zelenky označit za ženu, která vynaložila tu největší námahu, aby mohl být úkol atentátníků úspěšně splněn,“ uvádí v závěrečné zprávě Pannwitz.

Už v lednu 1942 se Zelenka dozvěděl, jaký je úkol výsadku Anthropoid.

Nevymlouvá jim ho, naopak. Svému bývalému žákovi Františku Šafaříkovi, který pracoval jako zřízenec v hospodářské správě na Pražském hradě, Zelenka řekl, že odstranění Reinharda Heydricha je národní povinnost. Záleželo mu na tom, aby po válce neupadlo v zapomnění, že „útok na Heydricha byl akcí parašutistů ve spolupráci se sokolským odbojem.“

František Šafařík ukáže Gabčíkovi s Kubišem místo, kde Heydrich parkuje. Informace o Heydrichově pohybu Šafařík nosí nejprve na Žižkov do Biskupcovy ulice, později je dává do okna přízemního bytu v Magdeburské, nyní Letenské ulici číslo 2, kde tehdy bydlely sestry Marie Kovárníková a Ludmila Soukupová. Poslední zprávu jim přinesl deset dnů před atentátem.

Marie Nováková opatrně stírá Janu Kubišovi krev z tváře, – to střepinou poraněné oko by měl vidět doktor. „Tady máte čistou košili.“ Ta, kterou má Jan na sobě, je propálená a zakrvácená. „Kde jste nechal kolo?“ Jan Kubiš, jenž 27. května 1942 na Heydrichův mercedes vrhl bombu, ve zmatku po atentátu popadl půjčený bicykl a Kirchmayerovou ulicí se vydal k Bulovce a pak Primátorskou dolů, do Libně. Přes krvácející tvář a oko si přidržoval kapesník. Od filiálky Baťa, kde kolo nechal, zamířil pěšky přes železniční přejezd do Stránského ulice k Václavu Novákovi. „U Batě, na rohu Primátorské a Slavatovy.“ Marie Nováková se podívá na svou čtrnáctiletou dceru. „Jindřiško ...“

Žofie Čermáková a Františka Sedláková si dobře všimly, že kolo odstavil muž se zakrváceným obličejem. Asi se mu něco přihodilo a musel k lékaři. Jindřiška vzbudila jejich pozornost. Snad ta holka nechce ten bicykl ukrást? Jindřiška je ujistila, že kolo patří jejímu otci. „A co se mu vlastně stalo?“ zajímaly se. „To ještě nevím,“ řekla rychle Jindřiška. Než se vrátila domů, byl už Jan Kubiš pryč, šel k Piskáčkům, kteří bydleli ve Vysoč-

nech v ulici Na břehu. Tady ho ošetřil lékař Břetislav Lyčka. Patnáctiletý Miroslav Piskáček večer vyzvedl kolo od Novákových a vrátil ho Jaroslavu Smržovi.

V protektorátu bylo vyhlášeno stanné právo. Novým hrdelním zločinem se stalo schvalování atentátu. Za neposkytnutí informací, jež by vedly k dopadení atentátníků, hrozila také smrt. Františku Sedlákovou a Žofii Čermákovou na gestapo 2. června 1942 přivedl strach. Popsaly, jak Jindřiška vypadá. 4. června se v ulicích objevila vyhláška: „Hledají se další SVĚDKOVÉ! ... Asi 10 minut poté, co pachatel zanechal u Baťovy filiálky kolo, přišla od Ludmiliny ulice Slavatovou ulicí dívka, která kolo odvezla. ... 14 až 15 let stará, svěžího, zdravého vzhledu, hezkého plného obličeje. Měla tmavé vlasy, které jí splývaly až na šíji. Měla letní šaty. Kdo zná vlastníka kola? Kdo zná popsanou dívku? Udání přijímá každý policejní úřad. Poukazuje se na to, že odměna byla zvýšena na K 20, 000. 000. Praha, dne 4. června 1942.“

Německá ochranná policie uzavřela celou Libeň. Na dvě stě padesát

Jindřiška Nováková

Jaroslav Smrž

dívek – byla mezi nimi i Jindřiška – bylo odvezeno do Petschkova paláce. Svědkyně, nebo udavačky? Pozorovaly dívky v kinosále přes průzory pro filmového promítače a kameru. Buď Jindřišku nepoznaly, nebo ji záměrně neidentifikovaly. Jindřiška vyvázla.

„*Tatínek Jindřišky, Václav Novák, mému dědečkovi řekl, že se Jindřišce v Petschkárně udělalo mdlo. Sedla si na schody. Každá dívka se musela projít s kolem po místnosti. Jindřiška dovnitř nešla. Jeden Němec, který na chumel dívek dohlížel, ji omylem přiřadil k dívkám, které už promenádu s bicyklem měly za sebou. Dědeček s panem Novákem si prý říkali, jaké to bylo štěstí,*“ vzpomíná Jana Sokolová. Její strýc Antonín Pěchoč a nejstarší sestra Jindřišky Anna měli před svatbou.

Jan Zelenka Hajský si dělal velké starosti, aby se gestapo nedostalo na stopu Jindřišky. Své obavy probíral s Vladimírem Petřkem v chrámové lodi pravoslavného kostela. Kaplan Petřek bez váhání nabídl pa-

rašutistů úkryt v kryptě chrámu svatých Cyrila a Metoděje. Den po atentátu, 28. května 1942, sem přišel parašutista Jaroslav Švarc. V dalších dnech sem Jan Zelenka doprovodil Jana Kubiše, Josefa Valčíka, Josefa Bublíka, Jan Hrubého a Adolfa Opálku. Jako poslední 1. června 1942 dorazil Josef Gabčík.

V poledne 16. června 1942 parašutista Karel Čurda vstoupil do Petschkova paláce ... Po válce své tragické selhání ospravedlňoval. Denně přibývalo popravených, po vypálení Lidic se všichni hrozili toho, co bude následovat, matka na něj naléhala, že musí zachránit rodinu, národ... Čurda nevěděl, kde se ukrývají ostatní parašutisté, ale jmenoval lidi, kteří to mohli tušit. Z Vlastimila Moravce 17. června 1942 na gestapu po deseti hodinách brutálních výslechů vymlátí, že v případě nebezpečí mají jít do kostela v Resslově ulici ...

Zatčených bylo stále víc a víc. Šestičlennou sokolskou rodinu Novákových zatkl gestapo 9. července 1942. Spolu s ostatními spolupracovníky a příbuznými parašutistů byli popraveni 24. října 1942 v Mauthausenu. Čtrnáctiletá Jindřiška byla mezi nimi nejmladší. Jejím sestřím Miroslavě a Anně bylo sedmnáct a třidvacet let, bratrovi Václavovi jednadvacet, otci čtyřicet devět a matce čtyřicet pět let.

SOKOLSKÁ AKCE

„*Krátce po atentátu na Heydricha jsem maminku slyšela, jak babičce povídá, že je dobře, že k atentátu došlo, protože už konečně bude všem ve světě jasné, že jsme se s okupací nesmířili, že proti nacistům bojujeme,*“ říká Jaroslava Mokrá. Její rodiče, Jaroslav a Jarmila Smržovi, patřili k blízkým spolupracovníkům výsadku Anthropoid. Na Jaroslava Smrže se s žádostí o pomoc obrátil náčelník vysočanského Sokola Jaroslav Piskáček. „*Ty chlapce z Anglie bylo třeba někde ubytovat. U nás to nešlo, měli jsme malý byt, doma dvě děti, mně bylo jedenáct, bratrovi čty-*

ři roky.“ Jaroslav Smrž odvedl Gabčíka s Kubišem ke své sestře Emě Khodlové. „*Nosila jsem k tetě Emě mléko, vždycky si se mnou povídala, ale najednou mě nepustila dál. Párkrát jsem z předsíně zahlédla, jak nějakí mládenci sedí v kuchyni. Nikomu jsem o tom ale neřekla. Maminka mi to zakázala.*“

„*Když se někdo po válce vychloubal, jaký byl za protektorátu hrdina, a přitom nic nedělal a nic se mu nestalo, utíkala jsem pryč. Nemohla jsem to poslouchat. Tatínek byl mírný člověk, žádná dobrodružná povaha. Babička se divila, že se dal do odboje,*“ vzpomíná Jaroslava Mokrá. „*Atentát na Heydricha byl sokolskou akcí. Tatínek pro Sokol žil, byl okrskový vedoucí dorostu ve Vysočanech. Maminka cvičila žákyně. My s bráškou jsme na Tyršáku ve Vysočanech vyrostli. Nebyli jsme nóbl rodina, maminka byla švadlena a tatínek čalouník. Padák parašutistů v zimě 1942 zašil do otmánu. Nejdřív se ho pokoušeli spálit. Nehořel. Když pak začaly prohlídky, strýc Václav Smrž vybavení parašutistů pohřbil v dětské*

Marie Nováková

rakvi na dáblickém hřbitově. Na pohřbu byla jen tatínkova sestra Emanuela Khodlová. Říkala, že je jediná pozůstalá po padáku.“

Právě z bytu Khodlových se podle všeho Gabčík s Kubišem vypravili 27. května 1942 na místo atentátu. Kubiš u Khodlů 28. května také nechal na první stránce *Poledního listu* vzkaz pro Gabčíka.

„Když si tatínek koupil nový bicykl, byl na něj velmi opatrný, to byl jeho majeteček. Kolo viselo na háku v předsíni. A najednou tam nebylo.“ Jaroslav Smrž půjčil svůj bicykl Kubišovi. 27. května 1942 se na něm vydal do Libně. Kolo pro Josefa Gabčíka obstaral od Lydie Bondyové Vlastimil Moravec.

Když 13. července 1942 zatklí Piskáčkovy a Khodlovy, odvezla Jarmila Smržová děti k babičce. „Jeli jsme na kole. Maminka na svém a já na tatínkově. Na sedátku jsem vezla čtyřletého brášku Vlášku. Ano, to bylo to Kubišovo kolo. Maminka měla na sobě modré kostkaté šaty a červený svetr. Tehdy jsem ji viděla naposledy... Asi za týden si přijeli z gestapa pro to kolo a pak pro mě. Odvezli mě do Petschkova paláce a konfrontovali mě s bratrancem Václavem Khodlem, tomu už bylo dvacet. Opakovala jsem, že o žádném kole nic nevím. Na konci léta si pro nás s bráškou přišlo gestapo. Dědeček je na kolenou prosil, aby nás neodváželi. Nevšímali si ho. Děda ze stromu ulomil větev hrušek a podal nám ji do auta. Brzy nato umřel.“

VĚRNÁ STRÁŽ

„Napíšeš mi něco do památníku?“ zeptala se Milena Pechmanová svého bratra, sotva se objevil ve dveřích. Jaroslav studoval na obchodní akademii v Resslově ulici. Kostel naproti škole byl zjižvený od střel. Zhojí se někdy tyhle rány? Při vyučování myslel na sedm československých vojáků, kteří v pravoslavném chrámu 18. června 1942 bojovali do posledního dechu, před očima měl protektorátní vyhlášky se jmény popravených vlastenců. Před několika dny na kr-

vavý seznam přibylí také pravoslavní duchovní, kteří parašutistům poskytlí úkryt, Biskup Gorazd, Vladimír Petřek, Alois Číkl a Jan Sonnevend.

Sedmnáctiletý student nalistoval volnou stánku v sestřině památníku. Zvolil verše Adolfa Heyduka: „Služ své vlasti odhodlaně, jako věrná stráž, dej jí duši, dej jí srdce, dej jí vše, co máš. V upomínku tvůj bratr.“ Byl čtvrtek 10. září 1942.

V pondělí 5. října 1942 ho přímo v hodině zatklo gestapo. Stačil akorát předat spolužákovi svou aktovku a poslední pozdrav. Jaroslava i jeho matku zabil 26. ledna 1943 v Mauthausenu. Jeho otec, starosta michelského Sokola Jaroslav Pechman, při zatýkání stihl požit jed. Dvanáctileté Mileně gestapáci nařídili, aby si sbalila své věci. Odvezli ji na Jenerálku, kde internovali bezmála padesát dětí uvězněných spolupracovníků parašutistů. „Přišla za mnou děvčata i chlapci, domlouvali mi, ať se netrápím, že tím nic nezměním, že jsme na tom všichni stejně.“ Většina z nich byla svědky zatčení rodičů... Malé děti bez ustání plakaly, ty starší je utěšovaly. „Slibovala jsem dvouapůlleté Evičce Svatošové, o níž jsem se starala, že uvidí maminku, a přitom mi bylo tak smutno, protože jsem tomu nevěřila,“ napsala ve svých vzpomínkách Milena Pechmanová. Až po válce se dozvěděla víc o odbojové práci svého otce. „Byl zapojen v boji proti Heydrichovi. Pracoval v ilegální sokolské skupině Říjen, měl krycí jméno Řehoř. Byl zástupcem vedoucího skupiny Jana Zelenky Hajskeho. Znali se dobře mnoho let, - můj otec byl starostou Sokola v Michli, Zelenka byl starostou v Háji u Duchcova. Každá pražská jednota měla takzvanou svěřenku mimopražskou.“

Děti na Jenerálce a později v internačním táboře ve Svatobořicích se upínaly k naději, že se s rodiči po válce setkají a v myšlenkách se vracely k posledním dnům, týdnům, které s nimi prožily doma. I po desítkách let si pamatují, že na rodičích nebylo poznat, že by měli z něče-

Jaroslav Pechman

ho obavu. „Nedělo se nic zvláštního, vlastně ano, tatínek pomáhal mamince zavařovat.“ „Byli naprosto klidní.“ „Byli to sokolové.“

Václav Novák s Jaroslavem Pechmanem

Mezi popravenými spolupracovníky parašutistů, kteří uskutečnili atentát na Heydricha, nebyl nikdo, kdo by neznal Pecháčkovu sletovou skladbu *Přísaha republiky* z X. všesokolského sletu. Vyjadřovala odhodlání desetitisíců přítomných sokolů, že jsou „*připraveni za lepší příští své drahé vlasti jít bojovat.*“ Mnozí z nich byli přímo na sletišti.

